

De Zeeuwse Prikkebeen

20^e jaargang no. 3, december 2012

Informatie over de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland

De Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland is een zelfstandige natuurclub die zich inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland. Dit gebeurt door onderzoek, voorlichting en educatie.

De Zeeuwse Prikkebeen is de nieuwsbrief van de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland en verschijnt 3 keer per jaar.

Voorzitter/Secretaris: Henny Waanders, Donkerstraat 42, 4463 VW Goes
telefoon 0113-270436, secretaris@vlinlibzeeland.nl

Penningmeester: Angelique Belfroid, Dorpsstraat 50, 4352 AD Gapinge,
a.belfroid@zeelandnet.nl

lid: Ralf Josse, Nieuwlandseweg 3, 4389 VA Rithem
telefoon 06-51535257 aucuparia@zonnet.nl

lid: Henk Wagenaar, Voorburcht 16, 4421 EN Kapelle
telefoon 0113-343987, henkw16@tele2.nl

Activiteitencoördinator: Peter Geene, Halve Maanstraat 57, 4356 BN Oostkapelle
telefoon 0118-584467, famgeene@zeelandnet.nl

Contactpersonen regio's:

Walcheren: Anton Baaijens, Grote Abeele 40, 4388 VW Oost-Souburg
telefoon 0118-635563, famba@zeelandnet.nl

Noord- en Zuid-Beveland: Henk Wagenaar, telefoon 0113-343987
henkw16@tele2.nl

Schouwen Duiveland: Vacant

Oost-Zeeuws-Vlaanderen: Joop de Bakker (Insectenwerkgroep de Steltkluit)
telefoon 0114-690482, jdbakker@zeelandnet.nl

West-Zeeuws-Vlaanderen: Anna Almekinders ('t Duumpje)
anna.almekinders@net.hcc.nl

Redactie: Henny Waanders (zie boven)
Angelique Belfroid (zie boven)
Floor van Lamoen, Statenhof 3, 4463 TV Goes, fvanlamoen@planet.nl

Versturen Prikkebeen: Mineke de Feiter, Esdoornstraat 15, 4431 DH
's Gravenpolder, mdef@xs4all.nl

Kopij inleveren: 15 februari / 15 juli / 15 november bij Henny Waanders

Contributie en giften op: Postbanknummer 0140442 t.n.v. Vlinder- en
Libellenwerkgroep Zeeland, Dorpsstraat 50, 4352 AD Gapinge.

Contributie: leden minimaal €10,00 en donateurs minimaal €12,50

Website: <http://www.vlinlibzeeland.nl>

Er is een e-mail-discussiegroep over vlinders en libellen in Zeeland:

VLZEE@yahoo.com. Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Floor
Arts arts@zeelandnet.nl.

De Prikkebeen en de Digitale prikkebeen zijn bedoeld voor betalende leden en
donateurs. Om die reden is kopiëren zonder toestemming niet toegestaan.

ISSN: 2210-225

Inhoud

Van de Voorzitter/secretaris	2
Het Groot geaderd witje en de kick van het bijzondere.	3
Een bijzondere Kleine vos in Arnemuïden.....	6
Stand van zaken nachtvlinderproject Zeeland	8
Grote weerschijnvlinder op Duiveland.....	10
De lepidopterologische betekenis van de Schouwse duin- en vroongronden. Tandvlinders deel 11. Wilgentandvlinder.....	11
Libellen kijken in Zeeland 5, Glazenmakers en Korenbouten.....	14
Vlinders en de Griekse mythologie (deel 2)	19
Zeer zeldzame Zadellibel in Zeeland.	23
Activiteiten programma 2013.....	25

Van de Voorzitter/secretaris

Henny Waanders

Het was de bedoeling om deze Prikkebeen geheel te besteden aan onze eerder aangekondigde actie "Op de bres voor de Zeeuwse Zes". Door twee redenen kon dat geen doorgang vinden. Ten eerste de tijdsdruk.

Tijdens de voorbereidingen voor deze actie is gebleken dat de analyses van waarnemingen van de gekozen soorten veel meer tijd kost dan verwacht. In samenspraak met de Vlinderstichting is besloten om dit deskundig aan te pakken en dat kost meer tijd. Ten tweede, en dat is een nog ingrijpendere reden, is het plotseling wegens gezondheidsredenen uitvallen van Henk Wagenaar. Voor Henk en zijn familie is dit een enorme tegenslag en wij wensen hen veel sterkte toe.

Het bestuur, dat een half jaar terug nog uit vijf personen bestond, moet het daardoor nu met drie personen doen. Daarom hebben wij op de laatste werkgroepbijeenkomst gevraagd om versterking en ondersteuning, juist ook vanwege de actie van de "De Zeeuwse Zes". Dit heeft geleid tot het aanbod van 'soortentrekkers' voor vier van de zes soorten en een aanbod om het bestuur te ondersteunen.

Dit is geweldig. Het geeft ons het gevoel dat we met de actie "Op de bres voor de Zeeuwse Zes" op de goede weg zijn om onze doelstelling, "inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland", op de goede weg zijn. U zult hier nog veel over horen.

Dat door goed te kijken bijzondere waarnemingen kunnen worden gedaan, blijkt uit de waarneming van een bijzondere Kleine vos door Jan van Belzen en de ingezonden stukjes van Jan Goedbloed, Adri Josse en Rinus op 't Hof.

Het Groot geaderd witje en de kick van het bijzondere.

Jan Goedbloed

Heel veel jaren geleden vloog er eens een bijzonder witje in Zeeland. Dit begin klinkt als een sprookje, en voor mij is het dat ook, want het tweede zag ik.

Zondag 27 mei 2012 was best een aardige dag met veel zon en een hoge temperatuur, met een maximum tot 25 graden. Op het Groot Vroon (bij het pompstation) tussen Dishoek en Klein-Valkenisse zag ik tijdens de ochtendronde met de honden al een Kleine parelmoervlinder en zo'n 20 Tengere grasjuffers. Blijkbaar was de middagronde wat aan de late kant, of misschien ben ik weer eens veel te lang op het Groot Vroon blijven hangen, want om 6 uur ('s avonds) liep ik met de honden over het Klein Vroon naar

Groot geaderd witje ♀ (met bruine tekening)

huis. Dit Klein Vroon ligt net ten noorden van wat wij gekscherend Dishoek City noemen, waar het restaurant, de pannenkoekentent en de frietkraam zijn, aan de binnenlandse kant van het kleine dennenbosje op het duin, ter hoogte van het zogenaamde 'lage licht', het noordelijkste van de twee kustlichten (vierkante stenen torentjes). Dit Klein Vroon is bijna rechthoekig en ongeveer 100x80 meter.

Om vijf minuten over zes liep ik langs de noordrand en zag aan de overkant, bijna aan de zuidrand, dus op zo'n 80 à 90 meter afstand, een grote witte vlinder recht op me afvliegen vlak boven het hoge gras. Wat me direct opviel

was de wat onbeholpen lijkende, kantelende vlucht. Alsof de grote vleugels met zoveel kracht bewogen dat het lichaam op en neer ging. Deze vlinder vloog anders dan een Groot koolwitje, dat een rechtlijniger vlucht heeft. Bovendien leek de vlinder nog groter dan een Groot koolwitje. Ik richtte mijn kijker (10x50) erop en onmiddellijk viel me op dat de vlinder een donkere (zwarte) lichaamsbehaarung had. De vlinder passeerde me op 10-15 meter afstand, mooi dichtbij dus, zodat ik goed kon zien dat de vleugels duidelijk zwarte aderen op de witte ondergrond vertoonden. Ook zag ik dat er geen zwarte vleugelpunten aan de vleugels zaten, zoals het Groot koolwitje wel heeft. De vlinder verdween over de bomen in noordelijke richting. Met open mond keek ik de vlinder na en realiseerde me dat dit een enorm zeldzame waarneming was, dit was onmiskenbaar een Groot geaderd witje. De hele waarneming duurde slechts zo'n 15 seconden, en ik kreeg niet eens de tijd om mijn camera uit mijn zak te halen. Zelfs met een betere camera dan de mijne zou het maken van een foto niet gelukt zijn, zo snel ging het. Thuisgekomen dook ik natuurlijk gelijk de boeken in, ten eerste om de kenmerken te controleren, wat de determinatie bevestigde hoewel dat eigenlijk niet echt meer nodig was, en ten tweede om de status van deze soort in Zeeland te onderzoeken. Volgens het standaardwerk 'Dagvlinders in

Groot geaderd witje ♂

Zeeland' is er slechts één Zeeuwse waarneming bekend, in 1897 in de buurt van Haamstede. Ja, u leest het goed: achttienzeven negentig, dat is meer dan honderd jaar geleden! Dan wil je ook weten hoe de soort er voor

staat in Nederland en de omliggende landen. Ik haalde het volgende standaardwerk uit de boekenkast, namelijk 'De Dagvlinders van Nederland', waarin staat dat de soort vroeger in grote delen van Oost- en Zuid-Nederland voorkwam maar door onbekende oorzaak is verdwenen. Tussen 1995 en 2000 is de soort nog maar vijfmaal in Nederland gezien. Volgens waarneming.nl is sindsdien het Groot geaderd witje alleen door 10

waarnemers (waaronder enkele Zeeuwen!) gezien tussen 4 en 9 juni 2011 op de Pietersberg in Zuid-Limburg.

Blijkbaar gaat de soort in de omringende landen ook achteruit: hij is verdwenen uit Vlaanderen en Groot-Brittannië, gaat achteruit in Duitsland, maar vooruit in Denemarken. De dichtstbijzijnde vindplaatsen liggen in de Ardennen.

Het is mogelijk dat het exemplaar dat ik zag zelf uit het zuiden is komen vliegen, want de soort staat bekend als een goede vlieger. Anderzijds is het natuurlijk ook mogelijk dat het een, wat ik zou willen noemen, caravan-assisted vlinder was. Inderdaad ligt net ten zuiden van Dishoek een grote camping, en er is genoeg ruimte in een Waalse of Duitse caravan. Dat hoeft dan niet eens als volwassen vlinder te zijn geweest, het kan ook als pop.

Maar dat is allemaal speculatie, dat Groot geaderd witje was echt!

Zo'n bijzondere waarneming geeft een kick, je raakt er helemaal blij en opgewonden van. Maar waarom eigenlijk? Waarom krijg je de kriebels van iets dat afwijkt van het gewone? In de eerste plaats ben ik iemand wiens blik bijna automatisch aangetrokken wordt door datgene dat net even anders is als alles eromheen. Ik denk dat het gedeeltelijk aanleg is, maar natuurlijk ontwikkel je het ook door training. Het is nu precies twintig jaar geleden dat ik begonnen ben met het bewust zoeken naar zeldzame vogels. Jaco Walhout begon met het afzoeken van groepen vogels op het Walcherse platteland en ontdekte zo een Aziatische goudplevier. En ik dacht: "Dat is het! Zo moet het, ik ga ook zo zoeken!" Dat resulteerde al gauw in de vondst van een jonge Rose spreeuw, en vervolgens een Hop, een Kleine trap, een Amerikaanse goudplevier, en twee nieuwe soorten voor Nederland: een Kleine topper en een Grote geelpootruiter. En als je zo'n getrainde blik hebt, dan werkt dat ook bij vlinders, libellen en andere insecten.

Maar waarom die kick? Natuurlijk geven bijzondere waarnemingen je een zekere status in het vogelaarswereldje, maar ik ben niet zo gevoelig voor status (ook niet als het anderen betreft), en bovendien is status iets wat alleen achteraf ontstaat.

Waar het misschien wel om gaat, is de vraag: wat is bijzonder? Dat hoeft echt niet persé zeldzaam te zijn, als het maar net even anders is als het gewone. Een beige haas, een Goudplevier met een lichte tekening op de bovenzvleugel, een Gehakkelde aurelia waarbij de vlekken op de achtervleugel samengevloeid zijn tot één bruine vlek. Ook kan ik genieten van bijzonder gedrag, zoals een Torenvalk die een Velduil van een net gevangen muis berooft.

Het lijkt er op dat ik gewoon een hekel heb aan de massa, aan de grijze middenmoot, en de voorkeur geef aan het individu dat zich onderscheidt van de rest. Zelfs als dat individu zo dom is geweest om te verdwalen, of de pech heeft dat het met een opvallende kleurafwijking is geboren.

Dat ik me zo thuis voel in de Vlinderwerkgroep komt dan ook waarschijnlijk omdat het een club is waarvan nogal wat aparte vogels lid zijn.

Een bijzondere Kleine vos in Arnemuïden

Door Anton Baaijens

Op 12 oktober ontdekte Jan van Belzen op de Buddleia in zijn tuin een bijzondere vlinder: een sterk afwijkend getekende kleine vos. Na een foto gemaakt te hebben, werden de boeken er eens op nageslagen. En jawel, in een oud tijdschrift uit 1956 vond ik wat informatie.

De vlinderaars van het begin van de vorige eeuw waren vooral verzamelaars. In die periode was er bijzonder veel aandacht voor afwijkende vormen, waarvoor ook namen bedacht werden. Om vlinders met aparte vormen te verkrijgen werden op grote schaal rupsen gekweekt in de hoop dat er enkele afwijkende individuen tussen zouden zitten voor in de verzameling. Het kweken van enkele duizenden rupsen was veel werk maar leverde af en toe wat bijzonders op.

In het Tijdschrift voor Entomologie, uitgegeven door de Entomologische Vereeniging beschrijft B.J. Lempke in deel 99 aflevering 4 (1956) vele variabiliteiten, oftewel vormen van de Kleine vos (*Aglais urticae*). Interessant is dat van die vormen zelfs het voorkomen in Nederland werd vermeld, waardoor we een aardige indruk krijgen welke vorm vaak of niet vaak voorkwam. De vormen werden ingedeeld naar:

- A. Afmetingen (1 vorm beschreven)
- B. Kleurvormen (17 vormen beschreven)
- C. Tekening bovenzijde voorvleugels (14 vormen beschreven)
- D. Tekening bovenzijde achtervleugels (5 vormen beschreven)
- E. Tekening bovenzijde voor- en achtervleugels (2 vormen beschreven)
- F. Tekening onderzijde (2 vormen beschreven)

Het opsommen van alle vormen en erbij horende informatie zou zeker 6 bladzijden in beslag nemen.

Vandaar dat slechts enkele vormen in dit artikeltje worden uitgelicht. Onder "Afmetingen" wordt maar één vorm beschreven, namelijk *f. urticoides*. "Dit zijn dwergen" - zeg maar mini kleine vosjes - "beslist niet gewoon maar van vrij veel vindplaatsen bekend." Onder de "Kleurvormen" worden zo'n 17 vormen beschreven zoals *f. igneaformis*, een Kleine vos met een grondkleur opvallend roder dan bij normale exemplaren, het geel ook dieper van tint. Zeldzaam. Bij *f. salmonicolor* is de bovenzijde van de vleugels roze. Bij vlinders die behoren tot de vorm *f. albidomaculata* zijn alle vlekken op de bovenzijde van de vleugels die normaal geel zijn veranderd in wit. De volgende kritische opmerking bij deze vorm valt op: "Een buitengewoon gevaarlijke vorm om te citeren, daar het geel vrij gauw onder invloed van het licht verbleekt. Eigenlijk zou de naam alleen gebruikt mogen worden voor exemplaren, die gekweekt zijn, zodat elke twijfel uitgesloten is." Een vlinder van deze vorm werd op 14 augustus 1938 bij Koudekerke verzameld door

een zekere Brouwer. Onder de kop “Tekening bovenzijde voorvleugels” komen we zo’n 14 beschreven vormen tegen waaronder een vorm waarvan de beschrijving voldoet aan het uiterlijk van de Kleine vos die Jan van Belzen ontdekte in Arnemuiden, namelijk *f. leodiensis*. Bij deze vorm zijn de buitenste costaalvlekken samengesmolten, de twee discaalvlekken afwezig of zeer klein en de gele vlekken ontbreken, evenals de blauwe maantjes voor de achterrand. De achtervleugels zijn normaal getekend. Bij “ Tekening bovenzijde voor- en achtervleugels” wordt de vorm *f. ichnusioides* beschreven, die veel lijkt op leodiensis. Bij deze vorm zijn de tweede en derde costaalvlek samengesmolten tot één vlek en ontbreken de discaalvlekken eveneens. De achtervleugels wijken af doordat de roodachtige submarginaalband is gereduceerd, variërend van een vrijwel normale band doorsneden door zwarte aderen (type DE SELYS) tot een rij vrij kleine rode vlekjes (type van BOISDUVAL). Op Vlindernet staat een foto van Peter Meijer van een Kleine vos die voldoet aan de beschrijving van *f. nigrita*: Als ichnusioides, maar de achtervleugels geheel zwart, met of zonder sporen van de randmanen.

Aglais urticae forma *leodiensis*, vindplaats Arnemuiden 12 oktober 2012 (foto Anton Baaijens)

Ter vergelijking een "normale" Kleine vos (foto Hannie Joziasse)

Al met al is het bovenstaande een beetje saai verhaaltje misschien, maar eigenlijk ook wel interessant. Want Kleine vossen bleken vroeger - en nu dus nog steeds - in de beschreven vormen met bepaalde regelmaat te verschijnen. Wellicht dat we hierover meer te weten kunnen komen. Hoe dan ook lijkt het mij aardig om in de toekomst goed te letten op afwijkende vlinders wat betreft afmeting, kleur en tekening. De opdracht lijkt me dan vooral om daar dan ook een foto van te maken. Zelf heb ik wel eens een erg kleine *Atalanta* gezien. Jammer genoeg heb ik daar indertijd geen foto van gemaakt.

Stand van zaken nachtvlinderproject Zeeland

Anton Baaijens

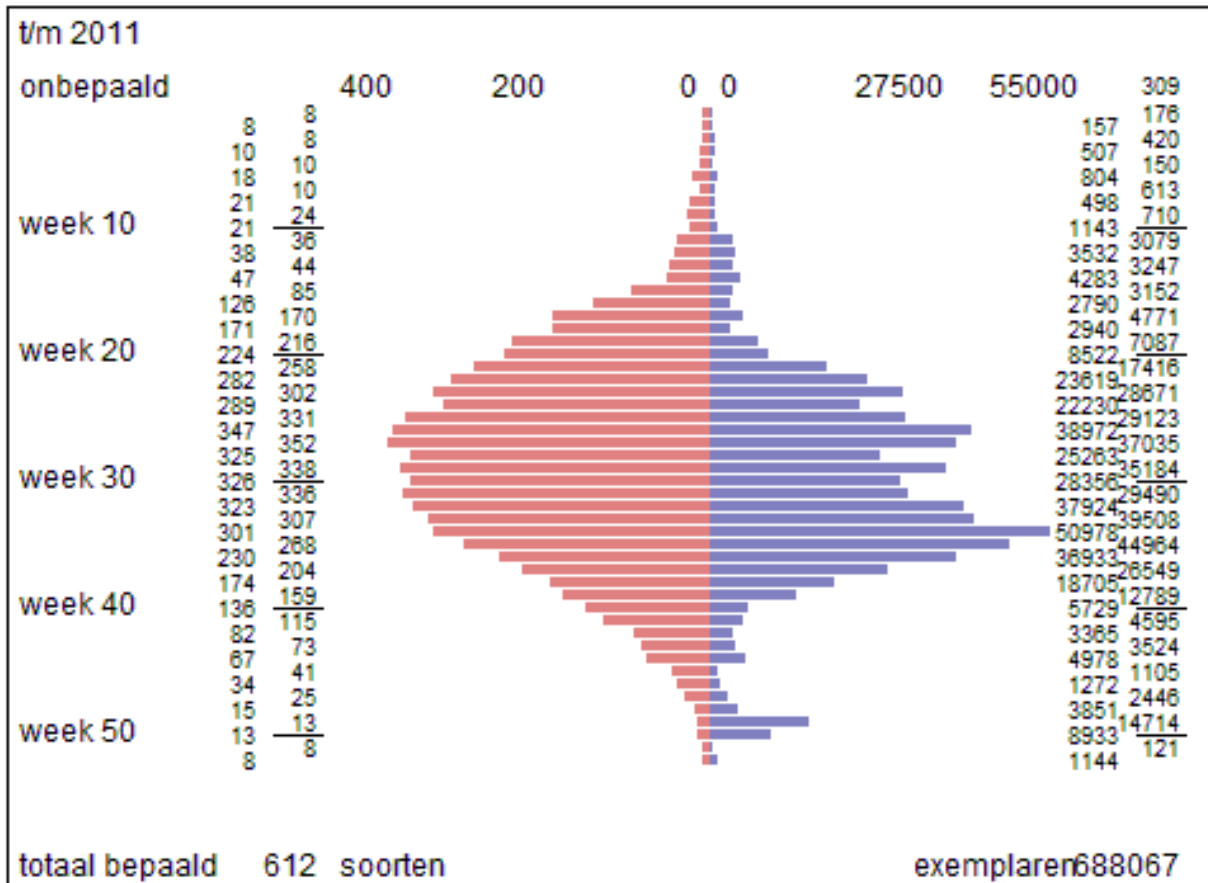
Het systematisch in kaart brengen van alle macronachtvlinders in Zeeland nadert zijn voltooiing. Eind 2012 loopt de onderzoeksperiode 2007-2012 af. We kunnen concluderen dat de doelstelling ruimschoots is gehaald. Dankzij de enorme inzet van vele nachtvlinderaars zijn veel meer gegevens verzameld dan we aan het begin van het project voor ogen hadden. Niet alleen de nachtvlinderaars maar ook de dagactieve vlinderaars hebben volop gegevens van dagactieve soorten doorgegeven. Bij deze iedereen heel erg bedankt.

Verzamelde nachtvlindergegevens (imago's) in de periode 2007-2011.

macronachtvlinders	2007	2008	2009	2010	2011
waarnemingen	14.534	18.859	26.294	26.595	20.456
soorten	418	448	486	474	469
vlinders	61.996	78.142	132.913	158.535	87.710

Zeeland

De piek van het onderzoek lag in 2010 en de laatste 2 jaren zou afrondend onderzoek worden verricht. De gegevens van 2012 zijn uiteraard nog niet verwerkt maar zullen vrijwel zeker lager uitvallen dan die van 2011. Het slechte zomerweer in de jaren 2011 en 2012 bezorgde ons helaas wel een domper op de feestvreugde. De mogelijkheden om er met het laken op uit te trekken was door het herfstachtige weer beperkt. In de jaren tot en met 2010 konden in totaal zo'n 29 nieuwe soorten voor de provincie worden vastgesteld. In 2011 werd slechts één soort als nieuw voor de provincie worden ontdekt, en in 2012 werd zelfs geen enkele nieuwe soort gevonden.

Daar tegenover staat dat door gericht lakenonderzoek in bijzondere biotopen wel de aanwezigheid van enkel bijzonderheden kon worden vastgesteld voor de provincie Zeeland.

Lakenonderzoek op 26 juni in de Zoute Haard bij Renesse bracht letterlijk aan

het licht dat de Okergele grasuil (*Apamea sublustris*) nog steeds in Zeeland voorkomt. Er kwamen die nacht 7 exemplaren op het licht af. Op 12 juli werd op de Grevelingendam de tweestreepgrasuil (*Mythimna turca*) gevangen op smeer. Deze soort zat nog niet in het bestand van de vlinderwerkgroep maar was wel ooit eerder in Zeeland gevangen, net zoals de gele uil (*Enargia paleacea*) die op 7 juli bij Yerseke werd gevangen. Een grote verrassing was de vangst op 3 juli van 2 exemplaren van de Wikke-uil (*Lygephila pastinum*) door Ralf Joosse. Landelijk is dit een zeldzame soort en van Zeeland was slecht 1 exemplaar bekend van Noord-Beveland.

Grote weerschijnvlinder op Duiveland

Vanuit Oosterland ontvingen wij onderstaande bericht van Rinus op 't Hof. Alweer een zeldzame waarneming. En wij danken Rinus voor het opsturen van deze waarneming, ondersteund door een fraaie foto.

Op datum 05 - 07 - 2012 heb ik deze zeldzame Dagvlinder (Grote Weerschijnvlinder) gefotografeerd te Oosterland. Ik heb er maar één foto van, want daarna vloog de vlinder weg. Deze melding heb ik ook naar de Natuur en Vogelwacht Schouwen-Duiveland voor hun tijdschrift de Sterna gestuurd.

Zodoende hadden we in de zomer van 2012 dus twee zeldzame gasten in rayon Duiveland, de IJsvogelvlinder en (Red: Zie verslag in vorige Prikkebeen) deze gast.

Rinus op 't Hof.

De lepidopterologische betekenis van de Schouwse duin- en vroongronden. Tandvlinders deel 11. Wilgentandvlinder.

Henk Wagenaar

De elfde soort die door Boer Leffef behandeld wordt is: **Tritophia tritophus**, tegenwoordig **Notodonta tritophus** genoemd. De Nederlandse naam is: **wilgentandvlinder**. Boer Leffef schreef: "Geregeld enkele exemplaren in twee generaties. Deze soort was enkele decennia geleden overal in het land nog bepaald zeldzaam en zéér lokaal. Sindsdien heeft hij zijn areaal geleidelijk aan opvallend weten uit te breiden en is nu vrijwel overal, maar nergens gewoon, te vinden waar de enige voedselplant van de rups, ratelpopulier, voorkomt. De ervaring leert dat de rups een solitair leven leidt en de eieren verspreid worden afgezet. Hoe het komt dat deze soort tot de areaalverruiming is gekomen, zal altijd wel een raadsel blijven, wellicht spelen oecologische factoren daarbij een hoofdrol?" Aldus Boer Leffef.

Kenmerken

Na het kameeltje is de wilgentandvlinder aan de beurt. Deze vlinder is goed te herkennen aan de brede afgeronde en grotendeels zwartachtig-grijze voorvleugel, waarover twee onduidelijk begrensde geelbruine banden lopen, één in het middenveld en één langs de achterrand.

Een belangrijk kenmerk is de langgerekte lichtgekleurde halvemaanvormige vlek met de donkere kern. Daarachter bevindt zich vaak een opvallend groot donker veld.

De lengte van de voorvleugels bedraagt 22 tot 27 mm. De spanwijdte komt daarmee gemiddeld uit op zo'n 50 mm.

De *waardplant* is vooral de (ratel)populier. De soort kan echter ook gevonden worden op de berk en de wilg.

Levenscyclus, vliegtijd en gedrag

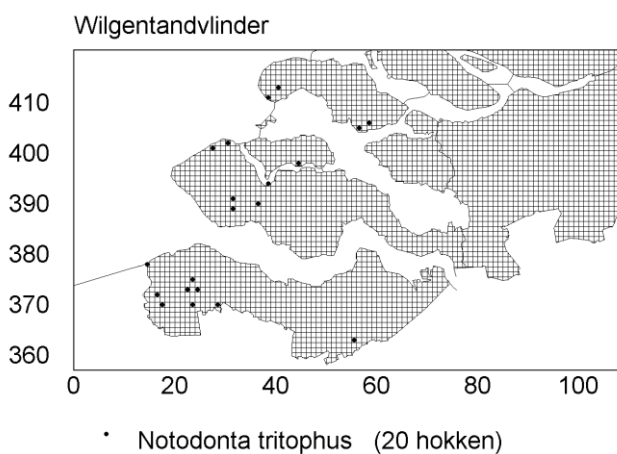
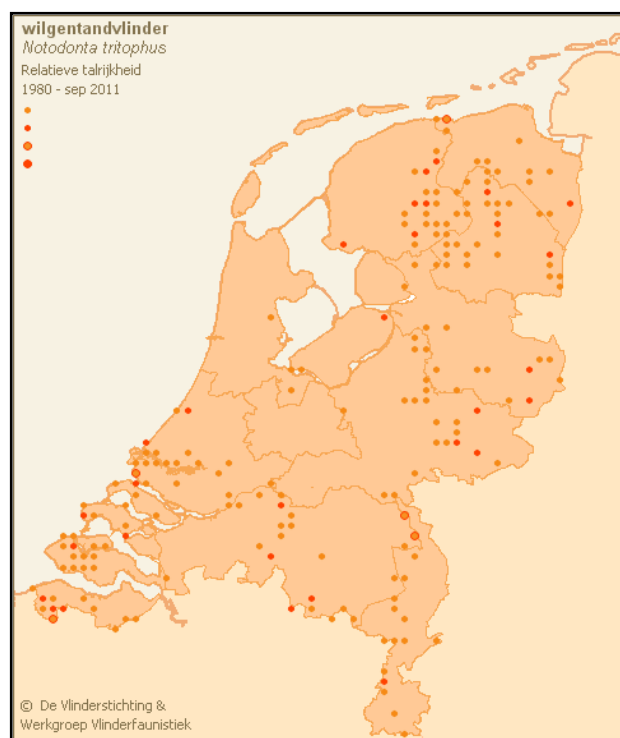
De soort vliegt van half april tot eind augustus in twee generaties.

De rups is aan te treffen in de periode juni-september. Volwassen rupsen worden vaak aangetroffen in een karakteristieke en opvallende S-vormige rusthouding. Ze zitten dan meestal aan de onderkant van een blad of aan het uiteinde van een takje. Helaas heb ik van deze rups geen foto. In de herfst vindt de verpopping plaats.

De soort overwintert als pop in een losse cocon in de grond. Vanaf half april kunnen de eerste vlinders worden waargenomen.

Voorkomen in Nederland

De wilgentandvlinder is een niet zo gewone soort in ons land. In het zuidwesten en het oosten van Nederland wordt deze soort wel aangetroffen, maar in het noordwesten en midden van Nederland wordt de wilgentandvlinder vrijwel niet gezien. In bossen en daar waar populieren zijn aangeplant kan de soort wordt aangetroffen.

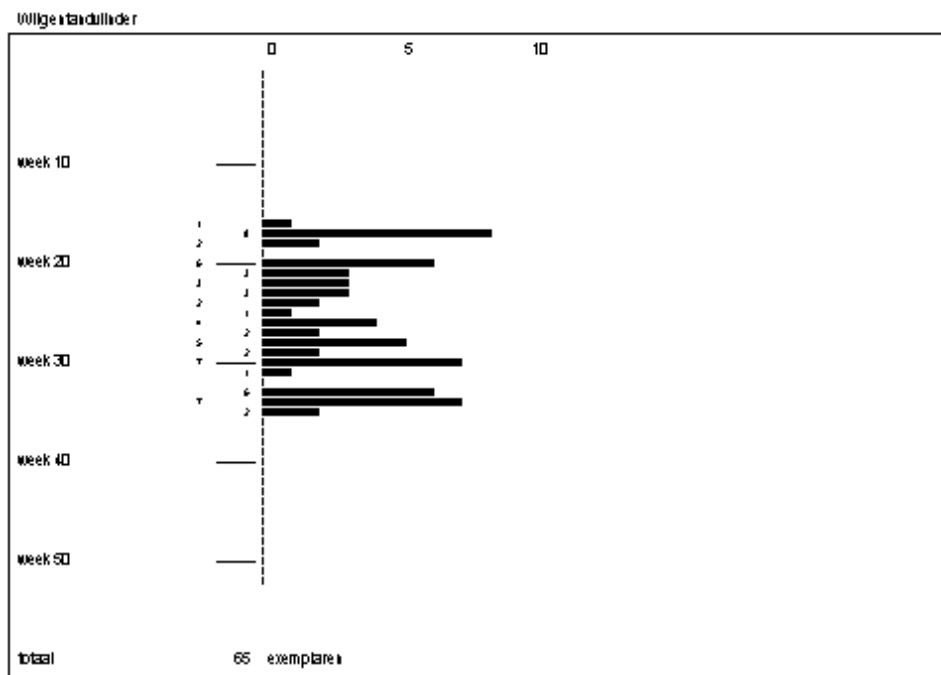
Voorkomen in Zeeland

Op bijgaand kaartje is te zien dat de soort in Zeeland op diverse plaatsen is waargenomen. Vooral aan de westkant van onze provincie is de wilgentandvlinder gevonden.

Vanaf 1998 is de wilgentandvlinder in 20 kilometerhokken in Zeeland waargenomen. Het betreft 45 vindplaatsen en 65 exemplaren.

In 2007 werden 14 exemplaren doorgegeven aan onze nachtvlindercoördinator, in 2008 10 ex., in 2009 14 ex, en in 2010 13 exemplaren.

De 1^e generatie heeft een piek rond week 17 (de laatste week van april). De 2^e generatie heeft een piek rond week 30 (de laatste week van juli). Ook in de tweede helft van augustus werden nog behoorlijk wat wilgentandvlinders geteld. In september werden geen vlinders meer waargenomen.

Mocht iemand aanvullingen of interessante dingen hebben over deze soort, laat het me weten, dan komt dat volgende keer terug.

Geraadpleegde bronnen:

- De lepidopterologische betekenis van de Schouwse duin- en vroongronden, W.J.Boer Leffef, 1977. Uitgave van Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum 1980.
- Nachtvlinders, veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten; Waring, P. en Townsend, M.
- Nachtvlinders in Zeeland jaarverslag 2007 t/m 2010; Baaijens, A.M. en Jooisse, R.
- Rupsen van Europese dag- en nachtvlinders; Carter, D.J. en Hargreaves, B.
- www.vlindernet.nl

Libellen kijken in Zeeland 5, Glazenmakers en Korenbouten

Henny Waanders

Zeeland is niet zo rijk aan glazenmakers en dan heb ik het niet over het aantal exemplaren, maar het aantal soorten. Glazenmakers behoren in tegenstelling tot de juffers tot de 'echte libellen,

Alleen de Grote keizerlibel, de Blauwe glazenmaker en de Paardenbijter komen in grote getale voor.

Dit maakt het al direct eenvoudiger om de soorten uit elkaar te halen.

De meest voorkomende glazenmaker is de Paardenbijter. Deze is goed van de andere twee soorten te onderscheiden door zijn formaat. De Paardenbijter is een stuk kleiner. Een ander belangrijk kenmerk is de gele 'spijker' op segment 2.

Paardenbijter ♂

Ook het vrouwtje van de Paardenbijter heeft de gele spijkervormige vlek op segment 2.

Paardenbijter ♀

Blauwe glazenmaker ♂

De Blauwe glazenmaker heeft ook een spijkervormige vlek op segment 2, maar deze is breder. Maar deze soort is beter te herkennen aan de dubbele rij vlekken op het achterlijf. Bij de Blauwe glazenmaker raken deze vlekken elkaar bij het bijna laatste segment, S8.

Grote keizerlibel ♂

De Grote keizerlibel doet zijn naam eer aan. Het is in onze streken een van de grootste libellen. Deze soort is eenvoudig te herkennen aan de grote, donkere streep over het gehele achterlijf en het bijna geheel groene borststuk.

Ook onder de Korenbouten zijn er buiten de heidelibellen maar drie soorten die in grote aantallen voorkomen, de Gewone oeverlibel, de Viervlek en de Platbuik. Over de laatste twee heb ik al eerder iets geschreven maar ga hier verder op in.

De Gewone oeverlibel is vaak te vinden op wandelpaden waar ze zich opwarmen aan de weerkaatste zonnestrallen. Het mannetje is hoofdzakelijk blauw met een zwart staartpunt en zwarte pterostigma. Hiermee is hij meteen te

Gewone oeverlibel ♂

onderscheiden van andere soorten oeverlibellen, di hier trouwens niet voorkomen. Het vrouwtje is geel en heeft twee zwarte rugstrepen die zich over het gehele achterlijf uitstrekken.

Gewone oeverlibel ♀

De Viervlek is van alle libellen te onderscheiden door de zwarte vlekken in de knoop van de vleugels. Beide seksen zijn donkergeel tot geelbruin. Toch zijn ze uit elkaar te houden.

Viervlek ♂

De achterlijf- ahangsels wijken bij het mannetje uiteen,

Viervlek ♀

en bij het vrouwtje lopen ze recht naar achter.

Platbuik ♂

Ook de Platbuik doet zijn naam eer aan. In verhouding tot zijn lengte is deze soort zeer breed en afgeplat. De basisvlek, waar de vleugel aan het borststuk zijn verbonden, zijn groot en bruinzwart. De achterlijf-aanhangsels lopen bij de mannetjes recht naar achter

Platbuik ♀

En bij de vrouwtjes wijken ze uit elkaar. Andersom dan bij de Viervlek.

Naast deze soorten hebben we in Zeeland meer soorten korenbouten, zoals de al eerder besproken heidelibellen en de laatste jaren ontdekte Noorse witsnuitlibel. Voorlopig stoppen we met deze serie om meer aandacht aan de dagvlinders te besteden. Ik hoop dat deze serie u heeft aangezet om meer naar de libellen te gaan kijken, want ook dit zijn vliegende juweeltjes die ook van dichtbij te bewonderen zijn.

Bron: Libellen in Zeeland, Fauna Zeelandica
Veldgids Libellen, van de KNNV, ISBN 978 90 5011 264 2

Vlinders en de Griekse mythologie (deel 2)

Henny Waanders

Veel soortnamen van vlinders zijn, naast de namen van de waardplanten, afkomstig uit de Griekse mythologie. In het Kerstnummer van 2011 schreef ik al eerder over soortnamen die afkomstig zijn uit de Griekse mythologie. Hier volgt een tweede deel over deze fantasierijke wereld.

We beginnen met onze grootste en naar mijn mening een van onze mooiste Nederlandse dagvlinders, de Koninginnepage. Zowel de **Koninginnepage** (*Papilio machaon*) als de **Koningspage** (*Iphiclides podalirius*) zijn genoemd naar zonen van de Griekse halfgod Asclepius. Asclepius, in het [Latijn](#) Aesculapius en in het [Nederlands Aesculaap](#) genoemd, is in de [Griekse mythologie](#) de [halfgod](#) van geneeskunde.

De soortnaam daplidice van het **Resedawitje** (*Pontia daplidice*), die af en toe in Nederland te zien is, is ontleend aan de Danaïden, één van de 50 dochters van koning Danaos van het huidige Libië. Danaos nam met zijn 50 dochters de vlucht naar de stad Argos, toen zijn tweelingbroer Aigyptos de meisjes wilde dwingen tot een huwelijk met zijn 50 zonen.

In de antieke literatuur worden dertien Amazonen, vrouwelijke strijders, bij naam genoemd, die het belegerde Troje te hulp snelden. Eén ervan was Hippothoë, waarnaar de **Rode vuurvlinder** (*Lycaena hippothoe*) is vernoemd.

Het **Startblauwtje** (*Cupido argiades*) en het **Dwergblauwtje** (*Cupido minimus*) danken hun geslachtsnaam aan Cupido, de Romeinse naam voor Eros of Amor, de god der liefde.

De soortnaam Arion in **Tijmblauwtje** (*Phengaris arion*) verwijst naar de Grieks citspeler die door een dolfin van Apollo uit zee werd gered.

Odysseus werd volgens Homerus verliefd op Kalypso, een dochter van Atlas. Kalypso zou met Odysseus twee kinderen hebben: Nausithous en Nausinous. Nausithous is de soortnaam van het **Donker pimperlblauwtje** (*Phengaris Nausithous*).

De soortnaam van het **Vals heideblauwtje** (*Plebejus Idas*) is afgeleid van Idas, zoon van Aphareus, die mee deed aan de reis van de Argonauten om het gulden vlies te gaan zoeken.

Het **Heideblauwtje** heeft als soortnaam *Plebejus argus*, en Argus staat voor de reus met honderd ogen die lo moest bewaken. Zeus werd verliefd op lo en veranderde haar in een koe, zodat zijn vrouw Here hier niet achter zou komen. Deze echter rook onraad en liet daarom lo door Argus 'in het oog'

Parende Argusvlinders

houden.

De soortnaam van het Heideblauwtje is waarschijnlijk Argus vanwege de vele ogen op de onderkant van de vleugels.

Veel duidelijker dan bij het Heideblauwtje zijn de 'honderd' ogen bij de Argusvlinder te zien en die wordt daarom met recht de Argusvlinder genoemd.

En de naam Io, die Argus moest bewaken, komt ook weer terug de soortnaam van de Dagpauwoog (*Aglais io*).

Met Argus liep het echter niet goed af, hij werd door Hermes gedood nadat deze hem door zijn fluitspel zo diep liet inslapen dat al zijn ogen dichtvielen.

Volgens de Griekse mythologie was Iris een dochter van de zee-god Thaumias en Elektra. Zij was de

boodschapper van de goden en tevens de personificatie van de regenboog. Wanneer de godin Iris een boodschap overbrengt, verschijnt de regenboog die als brug tussen hemel naar aarde fungeert. Net zo mooi kan de **Grote weerschijnvlinder** (*Apatura iris*) fonkelen afhankelijk vanuit welke hoek je naar deze vlinder kijkt. De Grote weerschijnvlinder valt op door het grote oog op de onderkant van de vleugel en door het schijnbare vermogen van kleur te wisselen.

Cinxia was een bijnaam voor Juno, in de Romeinse mythologie de godin van de hemel, en de moeder van Vulcanus, de god van het vuur, en Mars. Naar haar is de maand juni genoemd. De soortnaam van de ook in Nederland voorkomende **Veldparelmoervlinder** (*Melitaea cinxia*) komt bij haar vandaan. Euphrosyne was in de Griekse mythologie één van de drie Gratieën, de dochters van oppergod Zeus en Eurynome. Ze stelden schoonheid, vruchtbaarheid, creativiteit en charme voor. De **Zilvervlek** (*Boloria euphrosyne*) voldoet in ieder geval aan de schoonheid.

Selene is de [maangodin](#) uit de [Griekse mythologie](#). Een betere Nederlandse vertaling van de *Boloria selene*, **Zilveren maan** is niet denkbaar omdat de

zilvervlekken als een maancirkel op de onderkant van de achtervleugel pronken.

Ino was de vrouw van [Athamas](#) en de moeder van [Learches](#) en [Melicertes](#). Haar ouders waren [Cadmus](#) en [Harmonia](#). Ino haatte haar twee stiefkinderen, [Helle](#) en [Phrixus](#), die ze probeerde te vermoorden. De **Purperstreepparelmoervlinder** (*Brenthis ino*) heeft haar soortnaam aan Ino te danken.

De **Duinparelmoervlinder** (*Argynnis niobe*), Niobe is een sterfelijke figuur uit de Griekse mythologie. Ze was de dochter van Tantalos en getrouwd met Koning Amphion, een zoon van de god Zeus. Ze schonk hem 14 kinderen, 7 zonen en 7 dochters.

Grote parelmoervlinder (*Argynnis aglaja*)

Aglaja was in de [Griekse mythologie](#) de jongste van de drie gratiën.

De prachtige en grote **Keizermantel** (*Argynnis paphia*), die Zeeland een paar keer heeft aangedaan, moest wel vernoemd worden naar een zwaargewicht uit de [Griekse mythologie](#), en dat was Aphrodite, de godin van [liefde](#), [schoonheid](#), [seksualiteit](#) en [vruchtbaarheid](#), die door de Romeinen werd geïdentificeerd met hun Venus.

Een van haar bijnamen was *Paphia*. Naar deze bijnaam is de Keizermantel vernoemd. Van de overgebleven beelden van Aphrodite is het mooiste en bekendste de "[Venus van Milo](#)", die in het Parijse museum het Louvre te bewonderen is.

Keizermantel ♂

In de Griekse mythologie is Acis een riviergod, de zoon van Dionysos. Hij was oorspronkelijk een Siciliaanse jongeman, die verliefd werd op de nimf Galathea, waarnaar een geslacht van springkrabben is vernoemd.

Wij kennen Galathea als soortnaam van het **Dambordje** (*Melanargia galathea*).

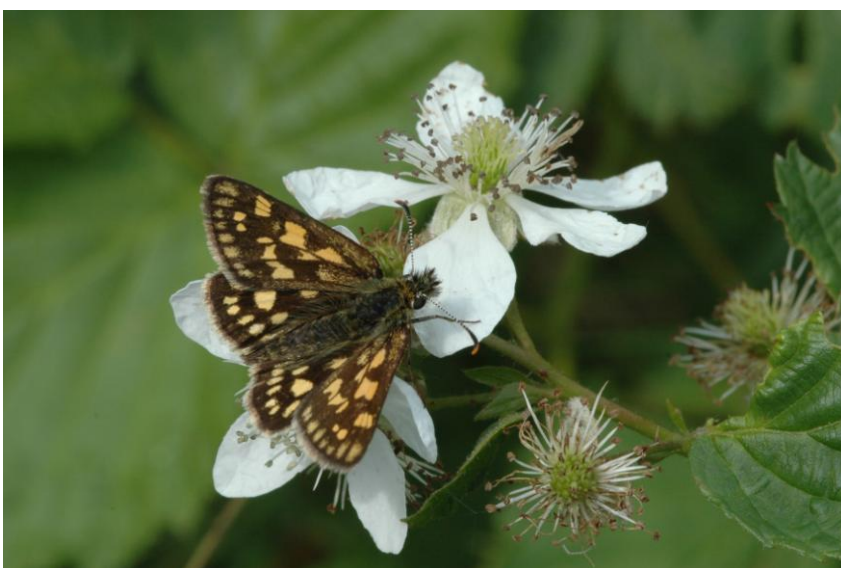
De soortnaam van de **Voorjaarserebia** (*Erebia medusa*), Medusa is een bekende in de kunstgeschiedenis. Vele kunstenaars hebben getracht haar uit te beelden. Het verhaal gaat dat Medusa de toorn van de godin van de wijsheid Athena heeft gewekt door in Athena's tempel de liefde te bedrijven met Poseidon, de god van de zee. De woedende Athena nam wraak door Medusa's mooie haar in een nest kronkelende slangen te veranderen. Verder zou eenieder die Medusa in het gelaat keek, ter plaatse verstenen. Sindsdien zou het haar wens zijn zo veel mogelijk mensen te doen verstenen. In vele schilderijen en beeldhouwwerken wordt Medusa afgebeeld met een kapsel bestaande uit slangen. De Nederlandse naam van de Voorjaarserebia is wel duidelijk, de vlinder vliegt in vooral in het voorjaar.

Aan het **Oranje zandoogje** (*Pyronia tithonus*) kleeft ook een mooi verhaal. Als godin van de dageraad rees Eos 's morgens uit het bed op dat ze deelde met haar geliefde Tithonus, om de gouden poorten van de hemel tijdig voor haar broer Helios, die in het oosten vanuit de Oceanus oprees, te openen en aan het eind van de dag in het westen ten slotte weer onderdook. Aan Tithonus dankt het **Oranje zandoogje** zijn soortnaam, hoewel Helios ook niet had misstaan gezien de zonnige kleur van deze vlinder.

Het **Zilverstreepphooibeestje** (*Coenonympha hero*) dankt z'n soortnaam aan **Hero**, een knappe priesteres van Aphrodite, die woonde in Sestus (een stad aan de Europese kant van de Hellespont). Iedere nacht zwom Leander, een jongen uit Abydus (een stad aan de Aziatische kant van de Hellespont de zee-engte over van ongeveer 5 km, om in Sestus zijn beminde Hero te bezoeken.

Tijdens een stormachtige nacht doofde de fakkel die Hero op een torentje van haar huis altijd aanstak om haar geliefde te leiden. Daardoor vond Leander de kust niet en verdronk. Toen Hero de volgende ochtend het lijk van Leander

aan de voet van de toren zag liggen, wierp zij zich van verdriet in de zee. Palaemon is een zeegod uit de Griekse mythologie, waarnaar het wonderschone **Bont dikkopje** (*Carterocephalus palaemon*) is vernoemd.

Bont dikkopje

Het mooie **Spiegeldikkopje** (*Heteropterus morpheus*) is vernoemd naar Morpheus, één van de Griekse goden van de dromen, net als trouwens morfine is vernoemd naar Morpheus vanwege zijn hallucinogene werking. Gelukkig heeft het Spiegeldikkopje deze hallucinogene werking niet!

In het zoeken naar de oorsprong van de soortnamen van onze vlinders ben ik verstrikt geraakt de vele fantasierijke verhalen van de oude Grieken. En er zijn er nog zoveel meer.... Zo zie je maar hoe je via een vlinderhobby verstrikt kan raken in een hele andere wereld, de wereld van de Griekse mythologie, die een antwoord probeerde te geven op de levensvragen van de toen levende mensheid.

Bron: Wikipedia

Zeer zeldzame Zadellibel in Zeeland.

Adri Joosse

31 oktober 2012, een prachtige herfstdag. Weliswaar stond er een stevige zuidzuidwestenwind, maar het was zonnig met een temperatuur van 11 graden. Met Ton van Ree en Bert Kleijn was ik op de vinkenbaan van Vogelringstation "Nebularia", gelegen in het duingebied van Westenschouwen, zo'n 125 meter van de zeereep.

Om ongeveer 14.00 uur liep ik met Ton van Ree van de vinkershut richting uitgang van de baan en zag in het korte gras langs het pad een grote libel zitten. Ze viel direct op door de schittering van de vleugels in het volle zonlicht. Snel mijn fotocamera uit mijn rugzak gepakt en voorzichtig de libel genaderd. Deze bleek geen enkel gevaar te vrezen en bleef rustig zitten, zodat ik op mijn knieën gezeten van heel dichtbij foto's kon maken. Ook na de fotosessie bleef de libel gewoon zitten. Zou ze verstrikt geraakt zijn in het gras en zou ze nog wel kunnen vliegen? Bij voorzichtige aanraking vloog ze goed weg, maakte enkele rondjes boven wat rozenstruiken en verdween daarna uit het zicht.

Maar welke soort libel hadden we nu eigenlijk gezien? We dachten aan een Paardenbijter of Blauwe glazenmaker vrouw, maar waren daar absoluut niet zeker van. Er waren toch te veel afwijkende kenmerken, dus bleef het voor ons, als niet libellenkenners, voorslagnog een vraagteken. Ik had goede hoop om aan de hand van de foto's wel snel tot een juiste determinatie te kunnen komen. Dat viel echter tegen. Samen met zoon Ralf de nodige literatuur geraadpleegd en op internet gespeurd, maar het was moeilijk en we kwamen er niet uit.

De werkgroepvergadering van de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland op 21 november 2012 bracht uitkomst. Daar werd één van de foto's bekeken en vastgesteld dat het een vrouwtje van de in Nederland zeer zeldzame Zadellibel (*Anax ephippiger*) betreft. Van één van de leden vernam ik dat deze waarneming die avond toch wel enige consternatie veroorzaakte. De waarneming, incl. 3 foto's, staat inmiddels op Waarneming.nl.

In 1995 werd de soort in Nederland voor het eerst waargenomen op 15-16 juli in Budel, Noord-Brabant, waarna er tot 2012 nog 5 bevestigde waarnemingen volgden.

Voor zover mij bekend zijn er dit jaar 3 Zadellibellen waargenomen:

16.08.12 Budel, Noord-Brabant;

21.08.12 Boukoul, Limburg;

31.10.12 Westenschouwen, Zeeland.

De waarneming bij Westenschouwen is de tweede in Zeeland. Eerder nam Jan Goedbloed een voorbijvliegend exemplaar waar op 1 september 1996 aan de zeedijk van Westkapelle (pers.med.).

De Zadellibel komt voor in Afrika en Zuidwest-Azië en vliegt daar het hele jaar door.

De soort schuift de laatste jaren geleidelijk wat noordelijker op, zodat de kans op waarnemingen in Nederland wellicht in de toekomst wat groter wordt.

De Zadellibel kan op de gekste plaatsen en momenten opduiken, dus blijf alert!

Zadellibel♀ op Westerschouwen

Foto: Adri Josse

Zadellibellen kunnen over grote afstanden zwerven en duiken dan in sommige jaren bij langdurige zuidelijke stromingen in Europa op.

Voorafgaand aan onze waarneming op 31 oktober, was er enkele dagen voor en na 19 oktober sprake van een zuidelijke bovenstroming, die Saharazand tot in Nederland meevoerde. Op 19 oktober was ik in het duingebied van Oranjezon, Vrouwenpolder en werd tussen 16.00 uur en 16.30 uur verrast door een kort regenbuitje. Terug bij mijn auto op de parkeerplaats bij het pompstation werd ik gewaar wat dat regenbuitje nog meer bevatte dan alleen water. Met verbazing keek ik naar mijn auto, die volledig was bedekt met een dun laagje Saharazand.

Dat "onze" Zadellibel met deze zuidelijke stroming is meegekomen is heel goed mogelijk.

Geraadpleegde bronnen:

Libellennet

Natuurbericht.nl

Activiteiten programma 2013

Door slecht weer of andere omstandigheden kan het voorkomen dat een activiteit niet door kan gaan. Neem bij twijfel contact op met Henny Waanders (0113 270 436) of kijk regelmatig op onze website, www.vlinlibzeeland.nl/Activiteiten.

Woensdag 23 januari 2013 zal Jan Goedbloed een presentatie houden over het gebied de Luberon, een natuurpark in de Franse Provence. Hij heeft foto's van vlinders (waargenomen 120 soorten), libellen (waargenomen 51 soorten), kevers, bastaardlibellen, en nog veel meer.

De avond begint om 19:45 uur met een korte vergadering.

Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Kattendijksedijk 23 te Goes.

Woensdag 20 maart 2013 zal de actie Op de Bres voor de Zeeuwse Zes worden gelanceerd. De avond begint om 19:45 uur met de Algemene ledenvergadering.

Locatie: Kaasboerderij Schellach, Golsteinseweg 25, 4333 RA Middelburg

Redactieadres: Henny Waanders
Donkerstraat 42, 4463 VW Goes

